

Outi Ratamäki & Sonja Tynkkynen

Eläinpolitiikka – mitä se voi olla?

Animal policy – what could it be?

Our research study deals with the relations between animals, humans and society. We look at these relations from the point of view of political science. Our attempt is to find out if animal policy exists, and if so, how. Since 1990's in Finland animal related issues have been strongly debated in the public. Also, social movements aiming at enhancing the welfare of animals have expanded. These actions, statements and arguments can be seen as politicization of animal issues. This politicization is challenging both the old governmental structures dealing with animal-society relations and the old ways of thinking and valuing animals. These societal changes give us a reason to conceptualise "animal policy". Animal policy mainly deals with three different themes: industrial/agricultural animals, wild animals and pets/entertainment animals. Along with these themes it is interesting to explore the animal political arguments about animal rights, animal welfare and species conservation. Animal rights activists argue that all sort of animal protection should be based on animal rights (individual moral rights). Therefore ecological, biological or veterinary definitions on animal welfare or protection are not seen sufficient. Counter-arguments for animal rights are questions of livelihood, employment, cultural heritage etc. On the other hand, both animal welfare and species conservation are well established arguments in western societies. To what ideology or value system animal policy could and should be based on? Will animal policy, if based on animal rights, inevitably be in conflict with the demands of democracy and social, cultural or economic sustainability?

Keywords: animal policy, animal rights, animal welfare, species conservation

Johdanto

Tämä artikkeli käsittelee *eläinpolitiikkaa*, joka on käsitteenä uusi. Luomme eläinpoliittista lähestymistapaa ja tarjoamme eläinpolitiikan käsitettä yhdeksi mahdolliseksi välineeksi lisääntyvän yhteiskunnallisen eläin keskustelun jäsentämisessä. Eläimiä sekä yhteiskunnan, ihmisten ja eläinten välistä suhdetta koskeva kirjoittelu kasvaa tiedotusvälineissä koko ajan: niissä esitetään erilaisia argumentteja sekä puhutaan eläinten oikeuksista, suojelusta ja hyvinvoinnista. Samalla asettuvat usein vastakkain perinteiset ja modernit suhtautumistavat eläimiin ja esiin nousevat vasta-argumentit taloudesta ja ihmisten hyvinvoinnista.

Ihmisen ja yhteiskunnan suhde eläimiin on monin tavoin kyseenalaistettu. Yhteiskunnallinen eläin keskustelu on länsimaissa lisääntynyt 1990-luvulta lähtien ja keskustelun myötä on muodostunut tutkijayhteisöjä. Suomessa osoituksena yhteiskuntatieteilijöiden kiinnostuksesta eläintutkimukseen on vuonna 2004 perustettu yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen verkosto, jonka tavoitteena on parantaa tutkijoiden välistä yhteydenpitoa ja yhteistyötä.¹ Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus on kasvava tutkimusala ja siihen liittyvien julkaisujen määrä Suomessa lisääntyy (esim. Kupsala & Tuomivaara 2004; Salonen 2004; Aarnio 2005a; Koskela & Ruotsalo 2005). Eläimiin liittyvät tutkimuskohteet kiinnostavat muun muassa oikeustieteilijöitä, sosiologeja sekä kulttuurin- ja politiikan tutkijoita. Myös biologit ja muut luonnontieteilijät kohdistavat yhä useammin mielenkiintonsa eläinaiheiden yhteiskunnalli-

siin ulottuvuuksiin. Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus yhdistääkin eri tieteenalojen näkemyksiä ja auttaa tulkitsemaan uudelleen vanhoja käsityksiä. Sen kasvun voi nähdä jatkumona yleisemmälle yhteiskuntatieteelliselle ympäristötutkimukselle.

Mikä sitten on eläinpoliittisen tutkimuksen osuus kasvavassa yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen kentässä? Poliitiikan näkökulmasta pystytään konkreettisesti pohtimaan eri yhteiskunnan toimijatahoja, toimijoiden intressejä, eläimiin kohdistuvaa toimintaa ja eläimiin tai eläinten kanssa työskenteleviin kohdistuvaa päätöksentekoa. Poliitikantutkimuksessa korostuu usein konfliktiluonteisuus ja ongelmalähtöinen kysymyksenasettelu. Yhteiskunnallisia kamppailuja tutkimalla on mahdollista pohtia käytännön ongelmia ja samalla tutkia kamppailujen taustalla olevia arvomuutoksia.

Eläinpolitiikka-käsitteen määrittely on vielä sillä tasolla, että on syytä aloittaa sarjalla kysymyksiä: Onko eläinpolitiikkaa? Miten sitä harjoitetaan? Mistä se on seuraus? Miten ja millä politiikan tasoilla se ilmenee? Mistä eläinpolitiikassa puhutaan, ja lopulta, kuinka kaikki tämä näkyy käytännössä? Kuvaamme tässä artikkelissa yhteiskunnallista eläin keskustelua, sen sisältöjä, perusproblematiikkaa ja politisoitumista. Eläinpolitiikan käsitteen avulla pyrimme kuvaamaan viime aikoina esillä olleita muutoksia sillä oletuksella, että yhteiskunnan ja eläinten välisissä suhteissa on tapahtunut jotain, mikä edellyttää uuden käsitteen ja analyysivälineen käyttöönottoa.

Eläinpolitiikkaa tarkastellaan tässä artikkelissa uutena muotoutumassa olevana politiikan osaluueena. Poliitiikan eri tasoja on teoretisoitu muun muassa tekemällä jako *politics*, *policy* ja *polity*-tasoihin (ks. Beck 1995: 38). *Polity*, hallintojärjestelmä, viittaa niihin järjestelmiin ja instituutioihin, jotka ovat muodostuneet tai jotka on muodostettu *polycyn*, poliittisen toimenpideohjelman, organisoimiseksi. *Politics* sen sijaan viittaa laajempaan ilmiöön ja liittyy vallankäyttöön yhteiskunnassa. Se ilmenee yhteiskunnallisena keskusteluna ja toimintana (ks. esim. Rannikko 2003a). Koska eläinpolitiikassa on kyse uuden politiikan alan muotoutumisesta, *politics*-taso on selkeimmin tarkasteltavissa. Eläinpoliittiset rakenteet, toimenpideohjelmat ja hallintojärjestelmät ovat vielä heikosti institutionalisoituneet ja järjestyneet tässä uudessa haastavassa tilanteessa. Kari Palonen (2003) jaottelee politiikan toiminnallisen tason politikointiin ja politisointiin. Politisoinnilla hän tarkoittaa uusien kysymysten esilletuontia ja pyrkimystä laajentaa politiikkaa uusille alueille; se on jonkin olemassa olevan asian tai ilmiön nimitämistä poliittiseksi.

Politikointi puolestaan tarkoittaa jo olemassa olevien valta-asetelmien varassa toimimista ja vallan jakoa. Toimintapolitiikka (*policy*) on luonteeltaan normatiivista ja tulevaisuusorientoitunutta. *Polityn* Palonen näkee ”pelitilana”, rakenteena, joka on muotoutunut aiemman politisoinnin myötä, mutta joka voi toimia esteenä uudelle politisoinnille. *Politics* -käsitteen tapaan politisoinnin käsite eläinpolitiikan tarkastelussa on tällä hetkellä avainasemassa. Eläinaiheiden politisointi haastaa nykyiset poliittiset järjestelmät, rakenteet ja ohjelmat.

Eläinpolitiikan synty ja määrittelyä

Eläinpoliittista lähestymistapaa voi verrata muuttaman vuosikymmenen takaisin ympäristöpolitiikan muutoksiin. Ympäristöä koskevaa päätöksentekoa tehtiin paljon ennen kuin ympäristökysymykset alkoivat yhteiskunnallistua ja ympäristöä alettiin hahmottaa kokonaisuutena, jopa toimijana. Tällöin yhteiskunnan ja ympäristön välinen suhde muuttui niin, että ympäristö ei enää ollut hallittava objekti, vaan suhde näyttäytyi enemmän vuorovaikutuksenomaisena. Timo Järvikosken (1991: 162) mukaan ympäristökeskustelu oli 1900-luvun puoliväliin saakka Suomessa vierasta, mutta luonnonsuojeluun sen sijaan oli jo kiinnitetty huomiota. Niin sanottua perinteistä luonnonsuojelua seuraava ympäristökysymysten esillenousu sijoitetaan 1960-luvulle, jolloin alettiin kiinnittää huomiota ihmisen luonnolle aiheuttamiin haittoihin. Tätä on kuvattu ympäristötietoisuuden ensimmäiseksi aalloksi (Rannikko 1995: 65–73). Muutokset johtivat hallinnollisiin ja rakenteellisiin muutoksiin, mm. ympäristöministeriön perustamiseen vuonna 1983.

Vaikka ympäristöä koskevaa toimintaa oli ennen 1960-lukua, sitä ei määritelty ympäristöpolitiikaksi. Vastaavasti vaikka eläinpolitiikan käsite on uusi, se ei tarkoita, etteivätkö eläimet olisi aikaisemmin olleet poliittisen päätöksenteon kohteina. Eläinpolitiikan käsite nojautuu 1990-luvulta lähtien voimistuneeseen julkiseen eläin keskusteluun ja -toimintaan, johon sisältyy vaatimus eläimiä koskevasta ideologia- tai arvomuutoksesta. Ennen tätä käännettä eläimiin kohdistuvaa toimintaa tai päätöksentekoa ei määritelty eläinpolitiikaksi, vaan esimerkiksi turkistarhausta käsiteltiin maaseutukuntien elinkeinopolitiikkana. Turkistarhauksen jouduttua kritiikin kohteeksi tarkastelun näkökulma muuttui. Nykyisin julkisessa turkistarhauskeskustelussa kiinnitetään yhä useammin huomiota eläinten hyvinvointiin ja oikeuksiin, ja nämä vaatimukset ovat asettuneet vastakkain taloudellisten argumenttien kanssa. Tulkintamme mukaan tur-

kistarhauksesta on tullut yhä enemmän eläinpolitiikkaa.

1990-luvulla alkaneessa eläin keskustelussa on paljon politisoinnin elementtejä. Eläinoikeuskysymysten esille nostajat vaativat eläimille uudenlaista asemaa yhteiskunnassa, politiikassa ja lainsäädännössä. Yhteiskunnallinen keskustelu ja määrittelykamppailu eläimistä ovat voimistuneet. Ensimmäiset radikaalit ja paljon julkisuutta saaneet tapahtumat Suomessa liittyivät turkistarhaiskuihin. 1990-luvun muutoksien taustat voidaan jäljittää ainakin edellisen vuosisadan alkuun, pidemmällekin. Eläinoikeudet ovat olleet filosofisen pohdinnan kohteena jo 1800-luvulla. Ensimmäinen ja toinen maailmansota ovat muuttaneet yhteiskunnan, ihmisten ja eläinten välistä suhdetta merkittävästi. Sotia seuranneet lamakaudet ja länsimaiden teollistuminen ja modernisoituminen ovat tuottaneet eläimille uusia käyttömuotoja (esim. lääke- ja kemikaalituotannossa), rooleja (esim. terapiakoirat) ja asemia yhteiskunnassa. Elisa Aaltolan (2004: 38–39) mukaan eläimet eivät olekaan yksiselitteisesti etäännyneet ihmisistä, vaan tulleet erilaisissa yhteyksissä lähemmäs. Emme pyri tässä kuitenkaan tekemään historiallista analyysiä, vaan pitäydymme sen ajanjakson tarkastelussa, jolloin eläin keskustelu todella alkoi voimakkaasti politisoitua.

1990-luvulla alkanut kriittinen eläin keskustelu liittyy Pertti Rannikon (2003a; 2003b) sekä Esa Konttisen ja Jukka Peltokosken (2000; 2004) mukaan ympäristöprotestin neljänteen aaltoon. Rannikko (2003a: 126) luonnehtii neljättä aaltoa sellaiseksi, jossa uusi sukupolvi on haastanut aikaisempia ympäristöliikkeitä vahvemmin ja avoimemmin perinteisen, ihmiskeskeisen etiikan ja vaatinut, että eläimille on annettava arvo elävinä olentoina. Konttinen ja Peltokoski (2000: 126) kuvaavat neljättä aaltoa kokonaisuutena, jossa eläinoikeusasiat ovat vain yksi osa-alue. Sen sielunmaisemassa korostuu huolenaiheiden moninaisuus, suuntautumisen kokonaisvaltaisuus, oikeuksien ja oikeudenmukaisuusvaatimusten nouseminen keskiöön sekä näiden teemojen ulottaminen sekä ihmis- että eläinmaailmaan. Neljännen aallon protestoijat ovat omaksuneet elämäntavan, joka korostaa näitä seikkoja, joten eläinoikeus keskustelua ja eläinpolitiikkaa ei voi erottaa omaksi erilliseksi kokonaisuudekseen, vaan se on osa laajempaa arvokamppailua. Eläin keskustelu yhdistyy siis moneen muuhun eettistä tai moraalista harkintaa edellyttävään yhteiskunnalliseen ilmiöön.

Mitä nämä yhteiskunnalliset tapahtumat sitten ovat saaneet aikaan? Ne ovat yhdistäneet näkemyksiä eläinkunnasta. On syntynyt uudenlaista

tietoisuutta eläinkunnasta kokonaisuutena. Vaikka asenteisiimme vaikuttaa voimakkaasti se, millainen käytännöllinen suhde meillä on tiettyyn eläimeen, mikä yhteiskunnallinen status eläimelle on annettu, tai miltä eläin näyttää, erilaiset rajanvedot on asetettu kyseenalaisiksi ja kaikille eläimille riippumatta edellä kuvatuista seikoista on vaadittu yhtäläisiä oikeuksia. Samalla kun on syntynyt uudenlaista kollektiivista näkemystä eläinkuntaa kohtaan, eläimille vaaditaan myös yksilöllistä arvoa. Eläintä on kohdeltava yksilönä. Yhteiskunnallinen liikehdintä on myös kasvattanut tutkijoiden kiinnostusta yhteiskunnan, ihmisten ja eläinten välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kasvanut mielenkiinto ja kritiikki ovat johtaneet muutoksiin yhteiskunnallisissa rakenteissa.

Eläinpoliittiset rakenteet

Eläinaiheiden politisoituminen, eläinten asemasta käyty määrittelykamppailu ja eläinten kanssa toimimisen uudenlainen tulkinta voidaan nähdä yhtenä politiikan tasona tai vaiheena. Kuinka tämä politisointi vaikuttaa poliittisiin rakenteisiin ja valtiollisiin toimijoihin? Kuinka eläinpolitiikka kehittyi? Eläimiä koskeva päätöksenteko on hajautunut eri viranomaisten kesken, eikä Suomessa ole koko eläinkuntaa koskevia selkeitä poliittisia toimenpideohjelmakokonaisuuksia. Eläin kysymyksiä ei poliittisessa järjestelmässä hahmoteta tai hallinnoida kokonaisuutena, vaan eläimiä koskeva päätöksenteko jakautuu sen mukaan, onko kyse rauhoitetusta, riista-, koti- vai lemmikkieläimestä. Kuitenkin myös toimintapolitiikassa on nähtävissä eläinpoliittisia muutoksia. On esimerkiksi vaadittu, että turkistarhauksessa otetaan huomioon ympäristövaikutukset ympäristöpoliittisten vaatimusten mukaisesti. Viime aikoina on esitetty myös eläinten hyvinvointiin ja oikeuksiin kohdistuvia vaatimuksia. Kuten ympäristökeskustelun syntyminen 1960-luvulla antoi voimaa perinteiselle luonnonsuojelulle, nyt eläinoikeus keskustelun voimistuminen on korostanut yleistä eläinten suojelun tarvetta. Uhanalaisten eläinten suojelussa on ekologisten argumenttien rinnalle liittynyt näkemyksiä etiikasta ja eläinoikeuksista.

Eläinpolitiikka on vasta kehitymässä oleva politiikan ala, joten sen muodostumista tulevaisuudessa on arvioitava varovasti. Eläimiä tai eläinten kanssa toimivia koskevan päätöksenteon edellyttäessä uutta asiantuntemusta on odotettavissa rakenteellisia muutoksia. Mistä nämä asiantuntijat tulevat ja kuinka he sijoittuvat poliittisiin järjestelmiin? Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus on

kasvava tutkimusala, mutta sen profilointi akateemiseen kenttään on ollut haasteellista. Vähintäänkin yhtä haasteellista on asettaa yhteiskuntatieteellinen eläinaiheiden tarkastelu poliittiseen kenttään. Nyt yhteiskuntatieteellinen tarkastelu on kasvanut sisään niihin sektoreihin, joilla eläinaiheita käsitellään. On syntynyt erillisiä eläinaiheiden asiantuntijuuden saarekkeitä eri politiikansektoreille. Tutkimuskentällä yhteiskuntatieteellinen tarkastelu on alkanut muotoutua yhtenäiseksi kentäksi, riippumatta siitä, onko kyseessä filosofinen, poliittinen, sosiologinen tai jokin muu lähestymistapa. Nähtäväksi jää, onko tällainen akateeminen yhdentymisen analoginen poliittiselle järjestäytymiselle.

Tällä hetkellä on vaikea hahmottaa eläinkuntaa hallinnollisesti omana kokonaisuutenaan, jonka ympärille voisi muodostua koko eläinkuntaa koskevia toimenpideohjelmakokonaisuuksia. Millaiseksi toimintapolitiikka muotoutuu? Onko mahdollista, että eläinpolitiikka muodostuu omaksi erilliseksi politiikansektorikseen, kuten ympäristöpolitiikka muutama vuosikymmen sitten (ks. Rannikko 2003b)? Vai onko eläinpolitiikka teema ja yhteiskunnallinen vaatimus, joka ”amebamaisesti” kulkee eri politiikansektoreiden sisällä? Nouseeko valtaan uusi toimijataho? Onko se jokin nykyisistä toimijoista vai syntyykö aivan uusi taho, esimerkiksi eläinministeriö (ks. Rannikko 2003a)? Onko olemassa asiakokonaisuuksia, jotka koskisivat koko eläinkuntaa ja joiden ympärille voisi muodostua eläinpolitiikkaa muutoinkin kuin vain erikseen yksittäistä eläinaihetta koskien? Voisiko yksi kaikenkattava teema olla eläinten hyvinvointikysymys tai eläinoikeudet?

Eläinpoliittiset toimijat

Paul Sabatier kehitti 1980-luvulla niin sanotun yhteistyökoalitioiden viitekehysten (*advocacy coalition framework*), jonka tavoitteena on tarjota yhtenäinen kuva politiikkaverkostoista, so. niistä tekijöistä ja prosesseista, jotka vaikuttavat yleisesti toimintapolitiikkaan – ongelmien määrittelyyn, toiminnan muotoutumiseen, päätösten tekemiseen ja toimintapolitiikanlohkojen muutokseen vuosikymmenten kuluessa. Sabatier'n (1998: 99) mukaan poliittista päätöksentekoa voidaan tarkastella julkisten ja yksityisten institutionaalisten toimijoiden vuorovaikutuksena, jonka avulla nämä toimijat pyrkivät vaikuttamaan poliittisten päätösten sisältöön.

Koska valtiolliset toimenpiteet ja ohjelmat sisältävät implisiittisiä teorioita siitä, kuinka jokin tavoite voidaan saavuttaa (Pressman & Wildavsky

1973; Majone 1980; Sabatier 1998), voidaan poliittinen päätöksenteko käsitteellistää Sabatier'n (1998: 99) mukaan uskomusjärjestelmänä. Se muodostuu kolmesta tasosta: syvätasosta, välitasosta ja pintatasosta (Sabatier 1998: 103–104). *Syvätason uskomukset* ovat ontologisia ja normatiivisia periaatteita (esim. yksilönvapauden ja sosiaalisen tasa-arvoisuuden välinen järjestys), jotka ohjaavat henkilön poliittista toimintaa. Näiden uskomusten muuttuminen pitkällä aikavälillä on epätodennäköistä. *Välitason uskomukset* määrittelevät koalitioiden strategiset valinnat käytännöllisemmällä tasolla (esim. kumpi on tärkeämpää, taloudellinen kehitys vai ympäristönsuojelu). Sabatier olettaa, että välitason uskomukset pitävät koalitioita yhdessä, eli ovat koalitioiden ”liima”. Nämä uskomukset muuttuvat harvoin, mutta voivat muuttua esimerkiksi jonkin merkittävän (ympäristö)muutoksen seurauksena. *Pintatason uskomukset* ohjaavat päivänpoliittisia valintoja (esim. kuinka paljon resursseja suunnataan johonkin toimintaan). Nämä uskomukset muuttuvat usein ja ne saattavat poiketa toistiaan myös saman ryhmän eri toimijoiden kesken.

Toimijat, joilla on suurinpiirtein samanlaisia uskomuksia, muodostavat yhteistyökoalitioita. Kukin koalitio toimii omien – usein muiden koalitioiden kanssa ristiriitaisten – tavoitteidensa saavuttamiseksi. Sabatier'n (1998: 106) mukaan yksittäisillä politiikanlohkoilla on aina dominoiva koalitio, joka määrittää keskeisten päätösten sisällöt. Toimintapolitiikan peruslähtökohdat eivät voi muuttua, ellei vallassa oleva koalitio korvautu uudella. Muutos lähtee liikkeelle useimmiten politiikanlohkon ulkopuolisesta muutoksesta, esimerkiksi sosio-ekonomisten olojen tai yleisen mielipiteen muuttumisesta.

Eläinpolitiikan kehitystä voidaan tarkastella Sabatier'n mallin avulla. Eläimiin liittyvään päätöksentekoon osallistuneiden koalitioiden ulkopuolella on tapahtunut muutos, joka on nostanut esiin vaatimuksen eläinten huomioimisesta päätöksenteossa. Myös yleinen mielipide eläinten oikeasta kohtelusta on muuttunut. Koalitioiden ulkopuolelta on esitetty haaste valtaresurssien muuttamisesta. Aiemmin eläimiä koskevaan päätöksentekoon osallistuneiden koalitioiden rinnalle on nousemassa uusia koalitioita ja vanhatkin muuttuvat.

Sabatier'n (1998: 103) mukaan jokaisessa koalitiiossa on intressiryhmän johtajien lisäksi myös järjestöjä, lainsäätäjiä, tutkijoita ja lehtimiehiä. Lisäksi niihin kuuluu vaihteleva määrä yksittäisiä toimijoita, jotka eivät ole kiinteässä suhteessa

koalitioon. Eläimiä koskevaan päätöksentekoon osallistuvat uudet koalitiot tuovat päätöksentekoon näkökulmia, jotka haastavat vanhat päätökset ja niiden perusteet. Vaatimukset saattavat muuttaa vanhojen koalitioiden ja niiden jäsenten väli- ja pintatason uskomuksia, minkä seurauksena tehdään uudenlaisia päätöksiä ja syntyy uudenlaisia politiikkaa, eläinpolitiikkaa.

Eläinpoliittiset toimijat ovat monenlaisia ja toimivat yhteiskunnan eri tahoilla ja tasoilla. Laajimmin tarkasteltuna kaikki, jotka ovat eläimistä tavalla tai toisella kiinnostuneita, ovat valintoja tehdessään eläinpoliittisia toimijoita, halusivat he sitä tai eivät. Selvästi eläinpoliittisia toimijoita ovat neljännen aallon protestoitijat eli erilaiset eläinoikeus- ja eläinsuojelujärjestöt. Toimijoita ovat myös muut järjestöt, jotka kantavat huolta eläinten suojelusta tai hyvinvoinnista. Näiden toimijoiden argumentit nostavat esiin muita toimijoita, joilla saattaa olla erilainen näkemys asioista. Eläinpolitiikkaa ei siis mielestämme tule tarkastella vain eläinoikeus- tai muiden neljännen aallon esille nostamien seikkojen näkökulmasta, vaan tarkastelu on ulotettava myös niihin tahoihin, joita neljännen aallon toiminta tai kritiikki koskettaa. Kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan lisäksi eläimiin liittyvissä toiminnoissa on intressiryhmiä talouden ja hallinnon aloilla.

Eläinpolitiikan sisällöt

Eläinaiheiden yhteentuleminen näkyy muun muassa siinä, että juuri mikään konteksti, johon liittyy eläin, ei ole säästynyt uudelleenarvioinnilta tai kritiikiltä. Eläinpoliittisen keskustelun jaottelussa voidaan erottaa ainakin seuraavat kolme teemaa:

Tuotantoeläinkonteksti: Tähän kokonaisuuteen sisältyvät teollisuuden ja tuotannon palvelukseen käytettävät eläimet. Esimerkiksi ruuan-tuotanto, turkistarhaus, lääketeollisuus ja muu koe-eläintoiminta.

Luonnonvaraiset eläimet: Voimakkaimpina eläinpoliittisina aiheina tulevat tässä kontekstissa esiin uhanalaiset eläimet, mutta myös muut biodiversiteetti- ja lajien suojelukysymykset ja esimerkiksi metsästys.

Lemmikki- ja viihde-eläinkonteksti: Lemmikkieläinten määrä kasvaa länsimaissa jatkuvasti ja esimerkiksi Saksassa on laadittu niin sanottuja vaarallisia koiria koskevia lakeja rajamaan eläinten ja eläintenomistajien oikeuksia.

Eläinten käyttö huvi- ja viihdetarkoituksissa on asetettu kritiikin kohteeksi, mutta moderni yhteiskunta tuottaa koko ajan uusia viihde- ja huvikäyttömuotoja.

Tämä jaottelu perustuu eläinten käyttötarkoitukseen. Eläinten funktion onkin todettu olevan yksi merkittävimmistä selittäjistä suhtautumisessamme eläimiin (esim. Kupsala & Tuomivaara 2004: 312). Funktionaalisen jaottelun mukaan muokkautuvat myös ne argumentaatiot ja diskurssit, joilla eläinpoliittista keskustelua käydään. Nämä perustuvat usein erilaiselle ideologialle tai arvoperustalle. Onkin mielenkiintoista seurata erilaisia diskursseja erilaisissa konteksteissa. Perustuu-ko eläinpoliittinen argumentaatio eläinoikeuksiin vai johonkin muuhun? Eläinpoliittisten toimijoiden joukko on hyvin laaja ja kirjava ja argumentaatio ja arvolähtökohdat ovat monimuotoiset. Eläinpolitiikkaa ei siis voi pitää vain eläinoikeuskeskusteluna.

Eläinpolitiikan eri lähtökohdat

Toinen eläinpoliittinen jaottelumme on jako eläinoikeuksiin, lajien suojeluun ja eläinten hyvinvointiin. Eläimen statuksesta riippuen käytetään erilaista argumentaatioperustaa. Jos eläinlajilla on erilaisia käyttötarkoituksia (esim. kettu luonnossa ja tarhassa), sen arvoperusta muuttuu käyttötarkoituksen mukaan. Tuotantoeläinkontekstissa on totuttu puhumaan hyvinvoinnista ja luonnonvaraiset eläimet yhdistetään usein lajien suojelukontekstiin. Eläinoikeuskeskustelu on haastanut erityisesti tuotantoeläinkontekstin hyvinvointiargumentaation ja siksi eläinpoliittinen keskustelu ja toiminta ovat näissä aiheissa voimakkaimpia. Juuri tässä kontekstissa eläinten on katsottu olevan alteimpia ihmisen hyväksikäytölle. Uhanalaisilla eläimillä on omat puolestapuhujansa perinteisen luonnonsuojelun puitteissa, joten uudellelajille eläinpoliittiselle toiminnalle ei ole ollut tarvetta. Vasta viime aikoina on koettu ongelmaksi myös lemmikkieläinten asema ja suhde ihmiseen.

Eläinoikeusargumentti: Eläinoikeuskeskustelussa vaaditaan eläimille moraalisia yksilöarvoon perustuvia oikeuksia. Vaatimukset perustuvat sille olettamukselle, että eläimet ovat tietoisia ja tunteisia yksilöitä. Muun muassa Peter Singer (1991) ja Tom Regan (1980) ovat sitä mieltä, ettei eläimen arvo voi perustua biologiseen tai sosiaaliseen seikkaan. Itseisarvon perustana on subjektiivisuus, elämän kokemukseellisuus. He usko-

vat, että suuri osa eläimistä täyttää subjektiuden kokemuksen kriteerin (ks. Aaltola 2004).

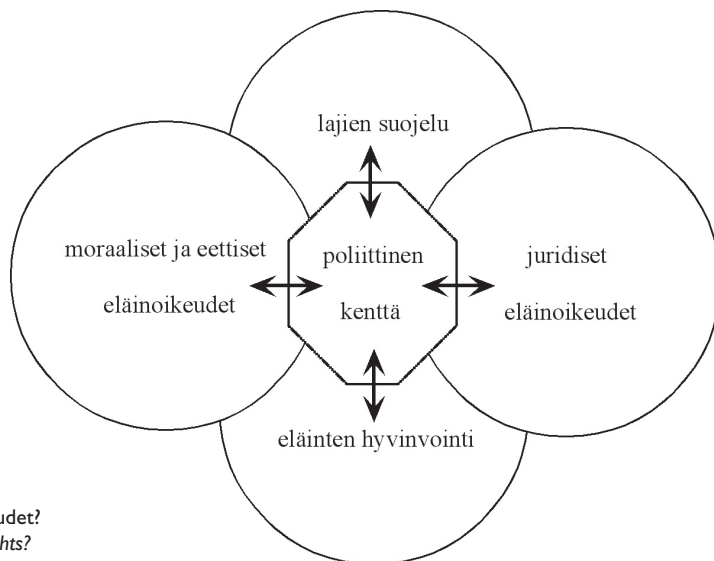
Eläinten hyvinvointi: Myös tämä linjaus tunnustaa eläinyksilön, mutta ei välttämättä edellytä moraalisia ja eettisiä pohdintoja. Eläinten hyvinvointimääritelmät perustuvat muun muassa fysiologisiin ja käyttäytymiseen liittyviin kriteereihin (Webster 1994; Manninen 1996).

Lajien suojelu: Argumentaatio perustuu ekologiaan ja tarkastelunkohteena on eläinlaji, ei yksilö.

Eläinoikeuksista on tullut populistinen käsite, jonka sisälle mahtuu monenlaisia lähestymistapoja ja vaatimuksia eläimiä kohtaan. Käsite on määrittämätön ja tulkinnanvarainen. Arkikielessä eläinoikeudet yhdistetään usein eläinoikeusaktivisteihin. Tieteellisenä keskusteluna eläinoikeusnäkökulma viittaa ensisijaisesti filosofiseen keskusteluun, jossa eläimille vaaditaan moraalista arvoa. Eläinoikeuksia voidaan tarkastella myös oikeustieteellisessä merkityksessä, jolloin niihin ei välttämättä sisällytetä moraalisen arvon vaatimusta. Oikeustieteilijä David Favre (2004) erottaa moraaliset ja filosofiset oikeudet juridisista. Hänen mukaansa olisi parempi puhua eläinten intresseistä. Eläinoikeuksien yhteiskunnallisessa määrittämisessä ei edellytetäisi moraalisen arvon täyttymistä, vaan eläinoikeudet voisivat perustua eläinten hyvinvoinnin vaatimukselle. Richard Epsteinin (2002: 19) ja Cass Sunsteinin (1999) mukaan siinä, että eläimille annetaan ja vaaditaan oikeuksia ei ole mitään uutta,

jos oikeudeksi ymmärretään vahingonaiheuttamisen estäminen. Eläinten kiduttaminen on yleisen moraalien vastaista, eikä eläinoikeusvaatimus ole siinä mielessä radikaali. Harva pitää eläimiä täysin tunteettomina robotteina. Oikeustieteelliset lähestymistavat eivät näyttäisi pystyvän vastaamaan vaatimuksiin eläimen moraalista yksilöarvosta tai tasavertaisuudesta ihmisen kanssa. Juridisten ja moraalisten eläinoikeuksien pohdinta on Suomesakin asettanut oikeustieteilijät ja filosofit vastakkain: Aulis Aarnion (2005a) oikeustieteellinen tarkastelu eläinoikeuksista sai aikaan useita eläinten moraalisten oikeuksien näkökulmasta kirjoitettuja vastineita (ks. Aaltola 2005; Salmi 2005; Vilkkä 2005; Aarnio 2005b).

Eläinten hyvinvointikeskustelu liitetään hyvin usein tuotantoeläin- ja teollisuuskonteksteihin. Esimerkiksi koe-eläinten, kanaloiden, karjaeläinten ja turkistarhauksen yhteydessä on pohdittu eläinten hyvinvointikysymyksiä sekä laadittu lainsäädäntöä hyvinvoinnin edistämiseksi. Oikeustieteilijä Gary Francione (1996) määrittää hyvinvointiargumentaation ytimeksi sen, että eläinten hyväksikäyttö tapahtuu humaanilla tavalla eikä eläimille aiheuteta tarpeetonta kipua. Eläinten hyväksikäyttö itsessään ei siis ole väärin. Hyvinvointivaatimusten tavoitteena on vähentää eläinten kärsimystä ja stressitilaa. Tällaisena kysymyksenä hyvinvointivaatimus on levinnyt koskemaan myös villieläimiä. Esimerkiksi metsästyksessä käytettäviin menetelmiin ja välineisiin on asetettu rajoituksia (Harrop 2000). Stuart Harropin (2000: 359–360) mukaan villieläimiä koskeva hyvinvointilainsäädäntö on kulkenut huomattavasti kotieläimiä ja tuotantoeläimiä

Kuva 1. Mitä ovat eläinoikeudet?
Figure 1. What are animal rights?

koskevan lainsäädännön jäljessä. Tara Camm ja David Bowles (2000) näkevät Euroopan unionissa vuonna 1999 voimaan tulleen pöytäkirjan eläinten hyvinvoinnista laajentavan ja täydentävän eläinten hyvinvointikysymyksiä. Heidän mukaansa pöytäkirja sisältää ajatuksen eläimen moraalisen arvosta yksilönä eikä vain kaupallisena tai muutoin suojeltavana yksikkönä (Camm & Bowles 2000: 200). Tällöin hyvinvointimääritelmä lähestyy moraaliseen yksilöarvoon perustuvaa eläinoikeusmääritelmää.

Keskustelua eri lähtökohdista

Eettinen ja moraalinen argumentaatio erottaa eläinten suojelun eläinoikeuskeskustelusta. Suojelu ei välttämättä sisällä ajatusta, että eläimet olisivat itseisarvoisia tai tasa-arvoisia ihmisen kanssa. Tätä eroa on kuvattu *biosentrisyyss-* ja *antroposentrisyyss-*jaottelulla (ks. Niiniluoto 2000: 61–62). Eläinoikeuskeskustelun voi nähdä perustuvan biosentrisen maailmankuvaan, jonka mukaan ihmiset ovat eläimiä siinä missä muutkin eläinlajit eikä ihminen lajina ole muita lajeja arvokkaampi. Antroposentrisen näkemyksen mukaan ihminen on intresseineen keskiössä ja muu luonto on ihmistoiminnalle alistainen. Eläinoikeusargumentti, luonnonsuojeluun perustuva eläinten suojelu ja eläinten hyvinvointi perustuvat kaikki erilaisille arvoperustoille ja johtavat erilaisiin lopputuloksiin. Näitä kolmea lähestymistapaa ei kuitenkaan voi ajatella jatkumoksi antroposentrisyyss–biosentrisyyss-janalle, koska ne eivät ole erillisiä, vaan osittain toisiaan täydentäviä, tukevia, vaihtoehtoisia sekä ristiriitaisia. Esimerkiksi veganismin taustalla voivat olla yhtä aikaa sekä ekologiset, eläinten hyvinvointiin liittyvät että eläinoikeuksia painottavat periaatteet.

Robert Garnerin (1991: 167) mukaan eläinten suojelunäkökulma on usein kompromissi ”ei niin modernin” eläinten hyvinvointikäsitteen ja ”liian radikaalin” eläinoikeuskäsitteen välillä. Gary Francione (1996: 42–43) väittää, että eläinten hyvinvointisuuntaus ei voi johtaa eläinten oikeuksien toteutumiseen, sillä moraalisten ja empiiristen ongelmien lisäksi esteenä ovat rakenteelliset seikat. Hyvinvointinäkökulma ylläpitää eläinten ”omaisuus-ominaisuutta”, eivätkä niiden oikeudet voi siksi tätä kautta toteutua. Francione uskoo, että omaisuus-ominaisuuden poistaminen yhteiskunnallisista rakenteista ja lainsäädännöstä mahdollistaisi eläinoikeusnäkökulman toteutumisen. Aaltola (2004: 15) näkee suojelu- ja hyvinvointinäkökulmat riittämättöminä, koska ne eivät korosta eläimen moraalista yksilöarvoa.

Leena Vilkkä (2005) on ehdottanut, että eläinoikeuksien tulisi olla kaiken eläinsuojelun perusta. Eläinpoliittisen toiminnan täytyisi perustua eläinten (moraalisille) oikeuksille ja yksilöarvolle. Oikeustieteilijä Cass Sunstein (2002) pitää muun muassa eläinten hyvinvointilainsäädäntöä eläinoikeuksien toteutumisenä. Kuitenkin myös hän on sitä mieltä, että lainsäädännöllisesti eläimen määrittely on kapea, eivätkä eläimet vielä ole saaneet oikeussubjektin asemaa. Tämä olisi kuitenkin hänen mielestään mahdollista oikeudellisen edustajan kautta vastaavasti kuin yhdistysten, yritysten tai lasten kohdalla tapahtuu.

Moraaliset eläinoikeudet näyttäisivät siis olevan laajempi perusta kuin hyvinvointi- tai lajiensuojeluperusteet. Suojelu- ja hyvinvointiargumentaatioilla on omat käytännölliset rajoitteensa. Eläinoikeudet ovat toistaiseksi niin ei-käytännöllinen argumentaatioperusta, että sitä on vaikea käyttää poliittisena tai lainsäädännöllisenä välineenä. Lainsäädäntö ja poliittinen päätöksenteko ovat kuitenkin voimakkaita välineitä, jotka ohjaavat eläinten asemaa ja kohtelua. Jos näitä kolmea perustaa ei nähdä toisilleen vaihtoehtoisina, vaan eläinpolitiikan ajatellaan perustuvan erilaisille yhdistelmille, ajaudutaan helposti pitämään yllä vallassa olevia rakenteita ja käsityksiä: uhanalaisia eläimiä suojellaan ja tuotantoeläinten hyvinvoinnista pidetään huolta. Eläinoikeuskeskustelu on haastanut tällaiset jaottelut. Eläinoikeuksien ja hyvinvointimäärittelyksen välinen vertailu on jättänyt lajiensuojelunäkökulman marginaaliin eläinpoliittisessa keskustelussa. Suomessa uhanalaisten eläinten suojelussa ekologiset perusteet ja perinteinen luonnonsuojeluargumentaatio ovat voimakkaimmin esillä, eikä eettinen keskustelu ole ollut kovin voimakasta. Eläinoikeuksien puolestapuhujien haasteena on sekä argumentoida oikeusnäkökulman puolesta että tuottaa käytännöllisiä poliittisia instrumentteja.

Oikeudenmukaisuuden haasteet eläinpolitiikalle

Eläinpolitiikkaan liittyy ainakin kolmensuuntaisia oikeudenmukaisuuden haasteita: eläinkunnan sisäisiä, ihmisten ja eläinten välisiä sekä ihmisten välisiä. Oikeudenmukaisuus eläinkunnan sisällä on eläinoikeuskeskustelun perusproblematiikkaa. Pitääkö hyttyselle ja koiralle taata samat oikeudet? Näissä ongelmissa eläinoikeusteoreetikot ovat esittäneet ratkaisuksi eläimen tietoisuuden, kokemuksellisuuden ja tunteisuuden kriteerejä. Kuinka toimia silloin kun kahden eläimen oikeudet ovat

vaihtoehtoiset? Onko esimerkiksi luonnonvaraisten eläinten keskinäinen kilpailu spesismää, lajisortoa? Kuinka voimme määrittellä suden oikeudet? Mikä on lajityypillistä käyttäytymistä, kun sudet eivät elä tyhjiössä, ihmistoiminnasta riippumattomina? Onko meillä oikeus nimittää häirikkösudeksi sutta, joka hyödyntää ravinnokseen laiduneläimiä? Ovatko suden hyvinvointi ja lajityypillinen käyttäytyminen keskenään ristiriitaiset, jolloin on mahdollista, että susi voi erittäin hyvin, vaikka käyttäytyykin ei-lajityypillisesti? Mihin villieläimen oikeuksien siis tulisi perustua? Kuinka tulisi määrittellä lampaan oikeudet suhteessa suden oikeuksiin?

Entäpä kun puhutaan saman lajin välisistä ristiriitaisuuksista? Onko oikein, että lainsäädäntö sallii koe-eläinleimä pienemmän häkin kuin saman rotuiselle lemmikkikoiraalle? Eurooppalaisessa eläinoikeuskeskustelussa on noussut esiin ns. ”vaarallisia koiria” koskeva lainsäädäntö. Samaan aikaan, kun Saksassa pohditaan pitäisikö eläimille myöntää perusoikeudet, on siellä rajoitettu tietynrotuisten koirien oikeutta olemassaoloon. Entä perustuuko ketun hyvinvointi villieläimenä, tuotantoeläimenä ja eläintarhaeläimenä eri asioihin? Jos eläimen status tai käyttötarkoitus muuttuu, muuttuu myös se arvoperusta, jolla eläintä arvioidaan. Eläimen lajityypillinen käyttäytyminen muuttuu domestikaation, yhteiskunnallisten muutosten ja biologisen evoluution myötä. Sunstein (2002: 9) nostaa esille kysymyksen siitä, mikä on eläimille hyväksi. Onko mahdollista, että eläimet voivat paremmin ihmisen hoidossa kuin vapaana, jolloin eläinten vapauttaminen ihmisen hoidosta tai palveluksesta rikkoisi eläinoikeuksia niiden toteuttamisen sijaan?

Entäpä, kuinka tulee toimia silloin, kun ihmisen ja eläimen väliset tarpeet ovat keskenään ristiriitaiset? Eläinpoliittiset vaatimukset ovat haastaneet useita kulttuurisia toimintamuotoja, elintapoja ja elinkeinoja. Onko oikeudenmukaista pyrkiä muuttamaan kulttuuria väkivalloin ja tuottaa hankaluuksia ihmisille eläinten oikeuksien nimissä? Asetammeko tällöin eläinten oikeudet ihmisten oikeuksien edelle? Aaltola (2004: 210–246) on pohtinut useita eri vaihtoehtoja ristiriitatilanteiden ratkaisemiseksi. Todettuaan ensin, että oikeusnäkökanta tuottaa hyvän lähtökohdan, mutta ei toimi ristiriitatilanteiden ratkaisemiseksi, hän pohtii ensi- ja toissijaisten intressien arviointia. Tämä vaihtoehto ei mielestämme aina kunnioita kulttuurisia arvoja eikä anna avaimia käsitellä intressiristiriitoja. Ovatko ihmisten kulttuuriset intressit toissijaisia eläinten hyvinvoinnin suhteen (ks. Aaltola

& Oksanen 2002)? Esimerkiksi metsästyksellä on kulttuurisia merkityksiä, jotka liittyvät laajempaan maailmankatsomukseen ja voivat olla merkittävä tekijä yksilön ja yhteisön identiteetin muodostumiselle ja ylläpitämiselle. Eläinoikeuskeskustelua voikin syyttää kulttuurittomuudesta, mikä voi koitua sen kohtaloksi. Kulttuuri määrittää suhtautumistamme eläimiin, joten sen aiheuttamien ristiriitojen huomiotta jättäminen ei ole kestävää eläinpoliittista toimintaa. Aaltolan esittämistä näkemyksistä toinen mielenkiintoinen on pluralistinen kanta, joka mahdollistaa arvojen monikriteerisyyden. Ristiriitatilanteessa arvojen perustana olevia kriteerejä tulisi arvioida ja ratkaista ristiriita arvioimalla, mitkä kriteerit ovat tärkeimpiä. Tämän lähestymistavan vaarana on, että ihminen asettaa omat arvokriteerinsä aina tärkeimmiksi. Aaltolan mukaan intressiristiriitoihin on haettava ratkaisua yhdistelemällä eri malleja ja korostamalla tilannesidonnaista lähestymistapaa.

Radikaalilla eläinaktivismilla voi olla vaikeuksia tunnustaa sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä tärkeäksi osaksi poliittista tai yhteiskunnallista toimintaa. Tätä problematiikkaa pohtii Simo Palviainen (2003: 94–95, 100–102) vertaamalla utilitarismia (johon muun muassa Singerin argumentit eläinten tasavertaisuudesta perustuvat) Rawlsilaiseen oikeudenmukaisuuden käsitykseen. Proseduraalisen oikeudenmukaisuuden mukaan menettelytavan oikeus, oikeudenmukaisuus, on tärkeämpää kuin tietyn lopputuloksen saavuttaminen. Vaikka neljännen aallon toimijoiden maailmankuvaan kuuluu laaja ymmärrys oikeudenmukaisuudesta, heidän joskus radikaalit kansalaistottelemattomat toimintatapansa ovat polkeneet usean yhteiskunnallisen toimijan oikeuksia. Kulttuuristen ja sosiaalisten rakenteiden lisäksi eläinoikeusargumentaatio törmää usein taloudellisiin rakenteisiin. Eläimet taloudellisinä tuotantovälineinä ovat kiinteä osa yhteiskuntaa. Kulttuuriseen ja sosiaaliseen kestävyteen liittyvät hyvinvointikysymykset ovat olennainen osa taloudellista toimintaa, joten näitä ei pitäisi tarkastella erillisinä ilmiöinä. Esimerkiksi turkistuantoa kritisoidaan usein asettaen vastakkain taloudelliset ja eettiset kysymykset unohtaen pohdiskelu kulttuurista tekijöistä, joita turkistuantoon kuuluu (ks. Karkinen 2005).

Keskeinen oikeudenmukaisuuden ja kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden haaste eläinpolitiikalle on se, kenellä on valta määrittellä asioita ja ketkä saavat osallistua päätöksentekoon. Esimerkiksi edellä kuvattu saksalainen malli koiralaeista on asettanut kyseenalaiseksi koiranomistajien tasa-arvoisen aseman. Toisaalta voimakasta kritiikkiä

on kohdistettu siihen, että Suomen susikanta on epätasaisesti jakautunut ja vastuu tämän uhanalaisen eläimen säilymisestä on itäsuomalaisilla ihmisillä, jopa niin, että sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen kestävyys ovat vaakaaludalla. Voidaan myös kysyä, onko oikein, että länsimainen lääketeollisuus eläinkokeineen palvelee lähinnä vain länsimaalaisten intressejä. Oikeudenmukaisuuden nimissä kaikilla niillä, joita asia koskee, pitäisi olla mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. Koska eläinpolitiikan päätökset koskevat eläimiä, pitäisikö myös eläimillä olla oikeus osallistua päätöksentekoon? Miten se olisi mahdollista? Miten pitkälle voimme oikeudenmukaisuuden nimissä mennä?

Jos moraaliset eläinoikeudet asetetaan eläinpolitiikan vaatimukseksi, ei ole helppo kysymys, kuinka nämä kannanotot ovat siirrettävissä käytäntöön, lainsäädäntöön ja politiikkaan. Kuinka eläinoikeudet voitaisiin institutionalisoida? Ja mikäli eläimille luodaan juridisessa merkityksessä oikeudet, toteutuvatko eläinoikeudet? Voidaanko ajatella, että moraalisten eläinoikeuksien toteutuminen tapahtuisi muuten kuin poliittisen ja lainsäädännöllisen järjestelmän kautta? Onko moraalisiin eläinoikeuksiin perustuva eläinpolitiikka politiikan ala, jota pääasiallisesti tehdään marginaalissa suhteessa valitseviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin rakenteisiin ja ohi valtiollisten järjestelmien (vrt. Koskela & Ruotsalo 2005)?

Lopuksi

Eläinpolitiikkaan on sisäänrakennettuna argumentaatio eläinoikeuksista, koska eläinoikeusvaatimukset ovat analyysimme mukaan nostaneet esiin eläinpolitiikkailmiön. Eläinaiheet ovat yhteiskunnallisen keskustelun ja toiminnan kautta politisoituneet poliittisiksi ilmiöiksi. Koska eläinoikeudet ulottuvat kannattajiensa mukaan kaikkiin tunteviin eläimiin, koskettaa eläinpolitiikka kaikkia eläimiä riippumatta niiden yhteiskunnallisesta asemasta, käyttötarkoituksesta tai siitä tahosta, joka kutakin eläinlajia tai -ryhmää on toiminnoissaan käsitellyt. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että eläinpolitiikka olisi lähtökohtaisesti eläinoikeuksien ajamista tai puolesta puhumista. Eläinpolitiikka on ilmiö, joka haastaa nykyiset arvot ja rakenteet ja saa aikaan valtakamppailuja. Näiden kamppailujen kautta se muotoutuu ja hakee linjauksiaan. Tarjoamme tässä artikkelissa eläinpolitiikalle laajaa sisältöä ja näkemystä. Suppeasti tarkasteltuna eläinpolitiikka voitaisiin nähdä eläinoikeus- tai eläinetiikkakeskusteluna ja sen puolesta toimimisena. On kuitenkin hyödyllistä omaksua laajempi

näkökulma, jotta näille vaatimuksille vaihtoehtoiset ja vastakkaiset näkökulmat tulevat esiin. Laajempi näkökulma suhteuttaa asioita ja tuo näkyviin erilaisten argumenttien vasta-argumentit. Tätä kautta myös eläinpoliittinen toiminta, olivat sen lähtökohdat mitkä hyvänsä, saa argumentaatiovoimaa ja legitimizeettää, sekä todennäköisemmin johtaa oikeudenmukaisempiin poliittisiin prosesseihin ja päätöksentekoon. Eläinoikeuksien lisäksi olemme pohtineet eläinten hyvinvointia ja lajien suojelua eläinpoliittisina lähtökohtina. Eläinoikeuskeskustelijat ovat kritisoineet näitä lähestymistapoja riittämättömiksi, mutta ovat toisaalta itse pitkälti epäonnistuneet omien lähtökohtiensa sisällyttämisessä osaksi poliittista ja oikeudellista järjestelmää. Eläinten omaisuus-ominaisuus on voimakkaimmin institutionalisoitunut este eläinoikeusnäkökulman toteutumiselle. Eläinten käyttöarvo on taloudellisesti merkittävä useilla eri yhteiskunnan sektoreilla, eivätkä nämä rakenteet ole helposti purettavissa.

Eläinpolitiikka on mielenkiintoinen ilmiö yhteiskunnan makrotasolla, mutta toisaalta useat ihminen–eläin-suhteet toteutuvat myös mikrotasolla. Ted Benton (1991: 30) kritisoi eläinoikeuskeskustelua siitä, ettei siinä huomioida ihmisten ja eläinten sosiaalisia suhteita, vaikka ne vaikuttavat voimakkaasti moraaliseen suhtautumiseen. Aaltola (2005) toteaa, että kaikki eläimet toimivat ja käyttäytyvät suhteessa toisiinsa, ihmisiin ja ympäristöönsä. Eläimet ovat siis toimijoita siinä missä ihmisetkin ja niiden yksilöarvo perustuu tähän. Eläinoikeuksien puolestapuhujat varmaankin ovat yhtä mieltä siitä, että eläinten ja ihmisten välinen suhde on sosiaalinen, mutta näiden sosiaalisten suhteiden monimuotoisuus ja kulttuurisidonnaisuus ovat hankalia asioita käsiteltäviksi eläinoikeuskontekstissa. Toisaalta joskus kohtelemme toisia ihmisiä huonommin kuin eläimiä. Ehkä aina ongelma ei olekaan siinä, miellämmekö eläimen tasarvoiseksi, vaan siinä, kuinka yleisesti suhtaudumme elämään ja muihin toimijoihin.

Ihmiskeskeistä, antroposentristä, maailman-kuvaa on kritisoitu itsekkääksi ja kestävämmäksi. Biosentristä näkemystä taas on kritisoitu sillä perusteella, että vain ihminen pystyy tuottamaan merkityksiä ja tulkintoja. Jos hahmotammekin maailman niin, että ihminen on tasavertainen muiden eläinlajien kanssa, se on meidän tulkintamme asiasta ja meidän päätöksentekomme varassa, ja joudumme myöntämään oman vahvan roolimme todellisuuden olemuksessa (ks. esim. Sajama 2003: 88). Eläinoikeuksien määrittäminen on ihmistointaa ja erilaisten määritelmien ja tulkintojen

tuottaminen on aina jonkinasteista ympäristön ja luonnon haltuunottamista ja siis ristiriitaista puhtaasti biosentrismien näkemyksille. Aaltolan (2005) mukaan eläinoikeuksien toteutuminen ei edellytä sitä, että oikeuksien omistajan tulisi itse pystyä vaatimaan ja käsitteellistämään oikeuksia: todellisuuden antroposentrinen luonne ei sulje pois eläinoikeuksien toteutumisen mahdollisuutta.

Myös filosofi Phillip Montague (1980) kritisoi tapaa asettaa oikeudet ja velvollisuudet toisilleen vastapareiksi, sillä tällainen asetelma kaventaa ymmärrystä oikeuksista. On olemassa oikeuksia, jotka eivät vaadi vastinparikseen velvollisuutta muille. Toisaalta harjoitettavat oikeudet ovat ainoita oikeita oikeuksia, jolloin esimerkiksi eläimillä, jotka eivät pysty oikeuksien harjoittamiseen, ei ole oikeuksia. Montague ei kuitenkaan näe tätä moraalisenä ongelmana: hänen mielestään siitä huolimatta, että eläimillä ei ole todellisia oikeuksia, niiden huonosti kohtelu on moraalisesti väärin. Samansuuntaisesti ajatteleva Benton (1991: 29) erottaa passiiviset ja aktiiviset oikeudet ja korostaa eläinten kohdalla juuri passiivisten oikeuksien ymmärtämistä. Ilkka Niiniluoto (2000: 61–66) esittää, että niin kauan kuin ihminen tekee ympäristöpolitiikkaa ja päätöksiä, on luonnon biosentrisen itseisarvon myöntäminen vaikeaa. Kuitenkin luonnon itseisarvon myöntäminen olisi tärkeää luonnonsuojelun tavoitteiden saavuttamiseksi. Niiniluoto ehdottaakin, että voisimme nähdä luonnon itseisarvon ihmislähtöisenä (antropogeenisenä). Voimme siis myöntää maailmankuvamme olevan ihmislähtöinen, mutta se ei tarkoita sitä, että toimintamme täytyy olla ihmiskeskeistä. Voimme ihmislähtöisesti päättää asettaa eläimet ja luonnon keskiöön ja antaa niille itseisarvoisen aseman. Tämä tarkoittaisi antropogeenistä biosentrisyyttä.

Lopuksi haluamme vielä pohtia omaa asemaamme osana eläinpolitiikkaa. Koska olemme määritelleet kaikkien välittömästi tai välillisesti eläinten kanssa toimivien olevan eläinpoliittisia toimijoita, kuulumme itsekin eläinpolitiikan tutkijoina näihin toimijoihin. Tutkijan on tärkeää pohtia omaa asemaansa suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Meidän on syytä kysyä itseltämme, tutkimmeko yhteiskunnallista ilmiötä ”eläinpolitiikka”, luommeko uutta tutkimusala ”eläinpolitiikka” vai toimimmeko ”eläinpolitiikassa”. Uskomme, että yhteiskunnalliset muutokset antavat aihetta tämän uuden käsitteen luomiseen. Tutkimme näitä muutoksia ja tulkitsimme toimintamme eläinpolitiikan tutkimukseksi. Samalla kuitenkin luomme määritteilyllämme ja analyysillämme uutta politiikan alaa. Työmme on vuorovaikutuksessa eläinpoliittisten

aiheiden puolesta kamppailun ja eläinpoliittisten käytännön toimien välillä.

Sabatier'n mukaan politiikan alan eri koalitioissa on mukana myös tutkijoita. Vaikka tutkijoina pyrimmekin objektiivisuuteen, tutkimme asioita aina jostakin tietystä näkökulmasta. Tämä näkökulma voi ratkaista sen, mihin koalitioon kuulumme. Se ei välttämättä ole edes meidän itsemme tiedossa. Tehtävämme on tarjota mahdollisimman laajaa ja puolueetonta tietoa käsiteltävästä asiasta ja tuoda tämä tieto eri koalitioiden tietoisuuteen. Tutkijoiden haasteena on laaja tieteidenvälinen yhteistyö. Eläinpolitiikan tutkijalle ei riitä, että hän tutkii vain politiikkaa, vaan hänelle on hyväksi olla oman tieteenalansa lisäksi selvillä ainakin sosiologisten ja sosiaalipsykologisten sekä oikeustieteiden ja luonnontieteiden teorioista ja tutkimustuloksista. Eläinpolitiikka onkin siinä mielessä samanlaista kuin eri sektoreiden yli ulottuva ympäristöpolitiikka.

Alaviitteet

1. Ks. <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/elaintutkimus/index.htm>

Lähteet

- Aaltola, Elisa & Oksanen, Markku (2002). Species conservation and minority rights: the case of springtime bird hunting in Åland. *Environmental values* 11:2002, 443–460.
- Aaltola, Elisa (2004). *Eläinten moraalinen arvo*. Vastapaino, Tampere.
- Aaltola, Elisa (2005). Eläinten oikeuksista: perinteisten kantojen kritiikki. *Tieteessä tapahtuu* 3:2005, 62–65.
- Aarnio, Aulis (2005a). Onko eläimillä oikeuksia? Ajatuksia oikeudesta substanssi ja suhdekäsitteenä. *Tieteessä tapahtuu* 2:2005, 5–10.
- Aarnio, Aulis (2005b). ”Oikeuksista” ja oikeuksista. *Tieteessä tapahtuu* 4:2005, 54.
- Beck, Ulrich (1995). Poliitiikan uudelleenkeksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich, Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.) *Nykyajan jäljillä*. Vastapaino, Tampere.
- Benton, Ted (1991). Animal rights: an eco-socialist view. Teoksessa Garner, Robert (toim.) *Animal rights. The changing debate*. Macmillan Press, London.
- Camm, Tara & Bowles, David (2000). Animal welfare and the treaty of Rome – a legal analysis of the protocol on animal welfare and welfare standards in the European Union. *Journal of Environmental Law* 12:2, 197–205.
- Epstein, Richard A. (2002). Animals as objects, or subjects, of rights. *University of Chicago Law & Economics, Olin Working Paper* 171. 21.6.2005, <http://ssrn.com/abstract=359240>.
- Favre, David S. (2004). Integrating animal interests into our legal system. *Animal Law Review* 10, 87–97. 21.6.2005, <http://ssrn.com/abstract=578570>.
- Francione, Gary L. (1996). Animal rights and animal welfare.

- Rutgers Law Review* 48:2, 397–469.
- Garner, Robert (1991, toim.). *Animal rights. The changing debate*. Macmillan Press, London.
- Harrop, Stuart R. (2000). The international regulation of animal welfare and conservation issues through standards dealing with the trapping of wild animals. *Journal of Environmental Law* 12:3, 333–360.
- Järvikoski, Timo (1991). Ympäristöliike suomalaisessa politiikassa. Teoksessa Massa, Ilmo & Sairinen, Rauno (toim.) *Ympäristökäsitys*. Gaudeamus, Helsinki.
- Karkinen, Katri (2005). *Turkis, teollistuminen ja ympäristötietoisuus. Turkistuotannon vaiheita Juuassa*. Joensuun yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos. Lisensiaatintutkimus. 21.6.2005, http://cc.joensuu.fi/~alma/kk/Karkinen_lisensiaatintutkimus.pdf.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2000). Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* 37:2000, 111–129.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004). *Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla*. SoPhi, Jyväskylä.
- Koskela, Hille & Ruotsalo, Minna (2005). ”Kettutyttö special” – kohti kulttuurista kriminologiaa. Teoksessa Pohjonen, Soile (toim.) *Ex Ante – ennakoiva oikeus*. Talentum, Helsinki.
- Kupsala, Saara & Tuomivaara, Salla (2004). Sosiologinen eläintutkimus – eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sosiologia* 4:2004, 310–321.
- Majone, Giandomenico (1980). Policies as theories. *Omega* 8:2, 151–162.
- Manninen, Emmi (1996). *Kotieläinten hyvinvoinnin määrittely ja arviointiperusteet. Kirjallisuustutkimus*. Kotieläinhygienian julkaisuja 1. Eläinlääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Montague, Phillip (1980). Two concepts of rights. *Philosophy and Public Affairs* 9:4, 372–384.
- Niiniluoto, Ilkka (2000). Luonnon arvo ja ihmisen vastuu. Teoksessa Haapala, Arto & Oksanen, Markku (toim.) *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Gaudeamus, Helsinki.
- Palonen, Kari (2003). Four times of politics: policy, polity, politicking and politicization. *Alternatives* 28:2003, 171–186.
- Palviainen, Simo (2003). Oikeudenmukaisuusteoria ja ympäristöpoliittinen oikeudenmukaisuus. Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Pressman, Jeffrey & Wildavsky, Aaron (1973). *Implementation*. University of California Press, Berkeley.
- Rannikko, Pertti (1995). Ympäristötietoisuus ja ympäristöristiriidat. Teoksessa Jokinen, Pekka, Järvikoski, Timo & Rannikko, Pertti (toim.) *Näkökulmia ympäristösosiologiaan*. Turun yliopiston täydennyskoulutuksen julkaisuja A:33.
- Rannikko, Pertti (2003a). Mitä on ympäristöpoliittikka? *Janus* 11:2, 122–127.
- Rannikko, Pertti (2003b). Oikeudenmukaisuuskysymys suomalaisen ympäristöliikkeen aalloissa. Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Regan, Tom (1980). Utilitarianism, vegetarianism, and animal rights. *Philosophy and Public Affairs* 9:4, 305–324.
- Ryder, Richard D. (1991). Putting animals into politics. Teoksessa Garner, Robert (toim.) *Animal rights. The changing debate*. Macmillan Press, London.
- Sabatier, Paul A. (1998). The advocacy coalition framework: revisions and relevance for Europe. *Journal of European Public Policy* 5:1, 98–130.
- Sajama, Seppo (2003). Mitä oikeudenmukaisuus on ja miten se liittyy ympäristöön? Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Salmi, Riitta (2005). Eläinten oikeuksista laissa ja muutoin. *Tieteessä tapahtuu* 3:2005, 66–67.
- Salonen, Ville (2004). Eläinmaantiede – näkökulmia ihmisen ja eläimen vuorovaikutussuhteeseen. *Terra* 116:4, 227–240.
- Singer, Peter (1991). *Oikeutta eläimille*. WSOY, Porvoo.
- Sunstein, Cass R. (1999). Standing for animals. University of Chicago Law School, *Public Law and Legal Theory Working Paper* 06. 21.6.2005, <http://ssrn.com/abstract=196212>.
- Sunstein, Cass R. (2002). The rights of animals: a very short primer. University of Chicago Law School, *Public Law and Legal Theory Working Paper* 30. 21.6.2005, <http://ssrn.com/abstract=323661>.
- Vilkka, Leena (2005). Eläinten oikeudet on kaiken eläinsuojelun perusta. *Tieteessä tapahtuu* 3:2005, 67–69.
- Webster, John (1994). *Animal welfare. A cool eye towards Eden: a constructive approach to the problem of man's dominion over the animals*. Blackwell Science, Oxford.